

## УПРАВЛІНСЬКІ ТА ПЕДАГОГІКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТИ

УДК 378.1.009.12

**В.О. БИКОВА,**  
*кандидат педагогічних наук,  
доцент Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

### ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ОСВІТИ

У статті наведено систему управління процесом формування конкурентоздатного фахівця в умовах диверсифікації освіти, що являє собою єдність взаємопов'язаних та взаємозумовлених блоків: концептуального (завдання, методологічні засади, зміст, принципи та функції управління); процесуального (зміст діяльності, форми, методи формування конкурентоздатного фахівця та управління цим процесом); оцінного (комплекс моніторингових і коригувальних процедур, що застосовуються з метою вимірювання і підвищення ефективності окремих етапів процесу управління процесом формування конкурентоздатного фахівця).

*Ключові слова: управління, управління процесом формування конкурентоздатного фахівця в умовах диверсифікації освіти, концептуальний, процесуальний, оцінний блоки системи.*

**Постановка проблеми.** Світові тенденції прискореного розвитку науково-технічного прогресу, посилення конкуренції на ринку праці зумовлюють підвищені вимоги до якісної підготовки фахівців з вищою освітою. Якість вищої освіти визначається передусім якістю стандартів освіти та професійної підготовки, інфраструктурами внутрішнього і зовнішнього середовища, рівнем управління ВНЗ загалом та процесами професійної підготовки майбутніх конкурентоздатних фахівців зокрема.

Процес управління професійною підготовкою фахівців на рівні держави регламентується Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», державними та галузевими стандартами освіти (освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівців, освітньо-професійні програми), іншими нормативно-правовими документами. На рівні ВНЗ освітня та кваліфікаційна підготовка фахівця відображена у навчальних планах, погодження яких проходить у науково-методичних комісіях та департаменті вищої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, структурно-логічних схемах, навчальних (робочих) програмах, тестових завданнях, методичних матеріалах тощо. Професійна підготовка майбутніх фахівців потребує системного управління, яке включає розроблену систему навчально-виховної та науково-методичної роботи ВНЗ та активну взаємодію усіх учасників цього процесу (студентів, викладачів, кураторів, адміністрації ВНЗ).

**Аналіз останніх досліджень.** Концептуальні засади управління в освіті розкрито у працях В. Алфімова, В. Бондара, Т. Гребеник, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, Ю. Конаржевського, О. Мармази, В. Пікельної, М. Поташника, А. Прокопенка, Т. Рогової, Н. Островерхової, Т. Сорочан, Є. Хрикова та ін.

У центрі уваги сучасних науковців перебувають такі питання: організація і управління навчальним процесом у вищому навчальному закладі (Р. Вернидуб), управління конкурентоспроможністю вищої освіти (Н. Верхоглядова), управління процесом формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця (Ю. Завалевський, Т. Дем'янюк), інформаційної забезпеченості управління конкурентоздатністю фахівців (С. Светунькова) та ін. Водночас, незважаючи на різнопланові дослідження, зазначені підходи лише частково розкривають питання управління процесом формування конкурентоздатного фахівця і не враховують сучасні диверсифікаційні освітні процеси, які зумовлюють нові механізми управління формуванням конкурентоздатності особистості, ставлять якісно нові вимоги до нього.

**Формулювання мети.** Метою статті є обґрунтування системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця у вищому навчальному закладі.

**Виклад основного матеріалу.** Вибудовуючи систему управління процесом формування конкурентоздатних фахівців, спиралися на погляди Л. Растрігіна, що дозволило розглядати відносини між студентом і викладачем як відносини між об'єктом управління і управляючим пристроєм, що дозволило послуговуватися методами теорії управління [9]. Було передбачено, що впровадження саме такої системи управління процесом формування конкурентоздатних фахівців у практику вищих навчальних закладів сприятиме ефективності управлінської діяльності суб'єктів та формуванню конкурентоздатних фахівців.

Управління процесом формування конкурентоздатного фахівця в умовах диверсифікації освіти має системний характер, включаючи сукупність взаємопов'язаних етапів, характерних для педагогічного управління будь-яким процесом окремої особистості у ВНЗ. Тому використано науковий метод дослідження – моделювання, результатом якого є створення моделі – уявної чи матеріально реалізованої системи, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію щодо цього об'єкта [6, с. 15].

Модель у педагогічному процесі – це не лише відображення деякого стану педагогічної реальності, а й «форма передбаченої діяльності, репрезентація майбутньої практики і засвоєних форм діяльності» [1, с. 11]. Інакше кажучи, модель у педагогічному процесі може бути образом не лише сьогоденної чи минулої педагогічної реальності, а й майбутньої. У такому розумінні модель несе функцію прогнозування, планування, цілеутворення майбутньої діяльності педагога.

М. Ржецький зазначає, що «...без побудови теоретичного дидактичного об'єкта не може бути дослідження. ...Теоретичне дослідження має два етапи: побудова теоретичної моделі та її вивчення» [11, с. 31]. **Ми повністю поділяємо думки науковців і вважаємо за доцільне виокремити етапи побудови моделі.**

В основу моделювання системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця в умовах диверсифікації освіти було покладено ідею розробки системи як сукупності певних блоків за наперед визначеними інформаційними зв'язками між ними (підхід Р. Шеннона).

Модель являє собою єдність блоків: **концептуального** (містить завдання, методологічні засади, зміст, принципи та функції управління), **процесуального** (представлено змістом діяльності, певною послідовністю дій, способами встановлення зворотного зв'язку в ході управління процесом формування конкурентоздатності фахівців; передбачає визначення критеріїв відбору інформації та способу оцінювання отриманих даних (виділення ключових характеристик конкурентоздатності майбутніх фахівців, розробка інструментарію кількісного виміру якісного стану конкурентоздатності майбутніх фахівців; передбачає дії щодо створення нових організаційних структур (центр кар'єри), **оцінного** (передбачає проведення моніторингових процедур: діагностику рівня управління процесом формування конкурентоздатних фахівців та діагностику рівня сформованості конкурентоздатності студентів; коригування елементів процесу для подальшого використання системи управління. Ці блоки є взаємозумовленими та взаємопов'язаними, а логіка та послідовність їх суті – взаємообґрунтованими.

Модель структури управління процесом формування конкурентоздатного фахівця наведено на рис. 1.

При створенні системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця виходили з того, що управління є системою, яка складається із взаємопов'язаних структурних та функціональних компонентів, підпорядкованих одній меті, яка є чітко сформульованим бажаним станом, якого можна досягнути в певний момент.

Щодо *формулювання цілей управління* (першочергового завдання), то цей процес потребує всебічного вивчення ситуації і тенденцій розвитку об'єкта – предмета управління. Провідною метою управління є ефективно та планомірне послугування силами, засобами, людськими ресурсами з метою досягнення оптимального результату. Мета – це модель майбутніх результатів. Ми підтримуємо точку зору В. Яқуніна, який, розвиваючи далі це поняття, стверджує, що самого уявлення образу або усвідомлення майбутнього результату замало для утворення майбутньої мети [14, с. 25]. Образ майбутнього результату стає метою лише тоді, коли є спрямованість, потреба, бажання досягнути його та інструментарій виміру. Саме тому процес цілевстановлення (формулювання мети) є основоположним при здійсненні діяльності та управлінні будь-яким процесом або організацією.

У зв'язку з цим урахувалися і зауваження В. Сергєєва, що особливістю цілепокладання в управлінні педагогічними системами є те, що під час побудови ієрархії цілей загальна мета співвідноситься з віковими та індивідуальними особливостями тих, хто навчається. Основними вимогами щодо її побудови є аналітична основа, актуальність, напруженість та реальність, конкретність, погодження і прийняття мети усіма учасниками її подальшої реалізації [12].

Метою впровадження в практику ВНЗ наведеної системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця в умовах диверсифікації освіти визначено *підвищення рівня управління суб'єктів досліджуваного процесу, що забезпечить підвищення складових конкурентоздатності студентів ВНЗ*.

Слушними для дослідження стали погляди А. Прокопенка, який зазначає, що завдання управління вважаються визначеними, якщо визначено мету управління, обґрунтовано вибір критеріїв якості управлінської діяльності [8, с. 24].

Метою управління процесом формування конкурентоздатного фахівця є **забезпечення цілеспрямованого ефективного управлінського впливу на процес формування конкурентоздатного фахівця**.

Згідно з метою було поставлено такі **завдання**: вивчення реального стану управління процесом формування конкурентоздатного фахівця та рівня конкурентоздатності студентів; впровадження системи управління та відповідного організаційно-педагогічного забезпечення; об'єднання колективу закладу навколо загальної мети; створення середовища, сприятливого для формування конкурентоздатності студентів та їх самореалізації у навчально-виховній та професійно спрямованій діяльності.

Виділимо основні компоненти системи управління та зв'язки між ними.

За основу виокремлення компонентів системи управління процесом формування конкурентоздатності фахівців взято складові процесу управління, які викладені Г. Єльниковою: цілевстановлення, що включає узгодження цілей всіх суб'єктів управління й урахування реальної ситуації в процесі прогнозування, програмування, що забезпечує створення критеріальної вимірюваної моделі результату; цілеспрямовання через процеси організації діяльності виконавців при оптимальному розподілі функцій і повноважень, координації та регулювання їх взаємодії; ціледосягнення: проводиться контроль одержаного результату через установлення зворотного зв'язку, аналіз і висновок про ефективність управління [5, с. 63].

Розроблена система управління процесом формування конкурентоздатності студентів визначає зміст підготовки співробітників та студентів ВНЗ, необхідний для усвідомлення сутності та органічності управління процесом формування конкурентоздатності студентів; передбачає необхідність виокремити специфічні функції управління та забезпечити суб'єктів управління відповідними механізмами керівної діяльності в процесі управління формуванням конкурентоздатності студентів. Впровадження системи управління в практику ВНЗ має забезпечити перетворення суб'єктами управління закладу нових набутих знань на конкретні управлінські вміння щодо визначеності та виокремлення перспективних напрямів формування конкурентоздатності студентів; розробку, впровадження нового зміс-

ту та форм формування конкурентоздатності студентів, що спонукає студентів до самовиховання й саморозвитку.

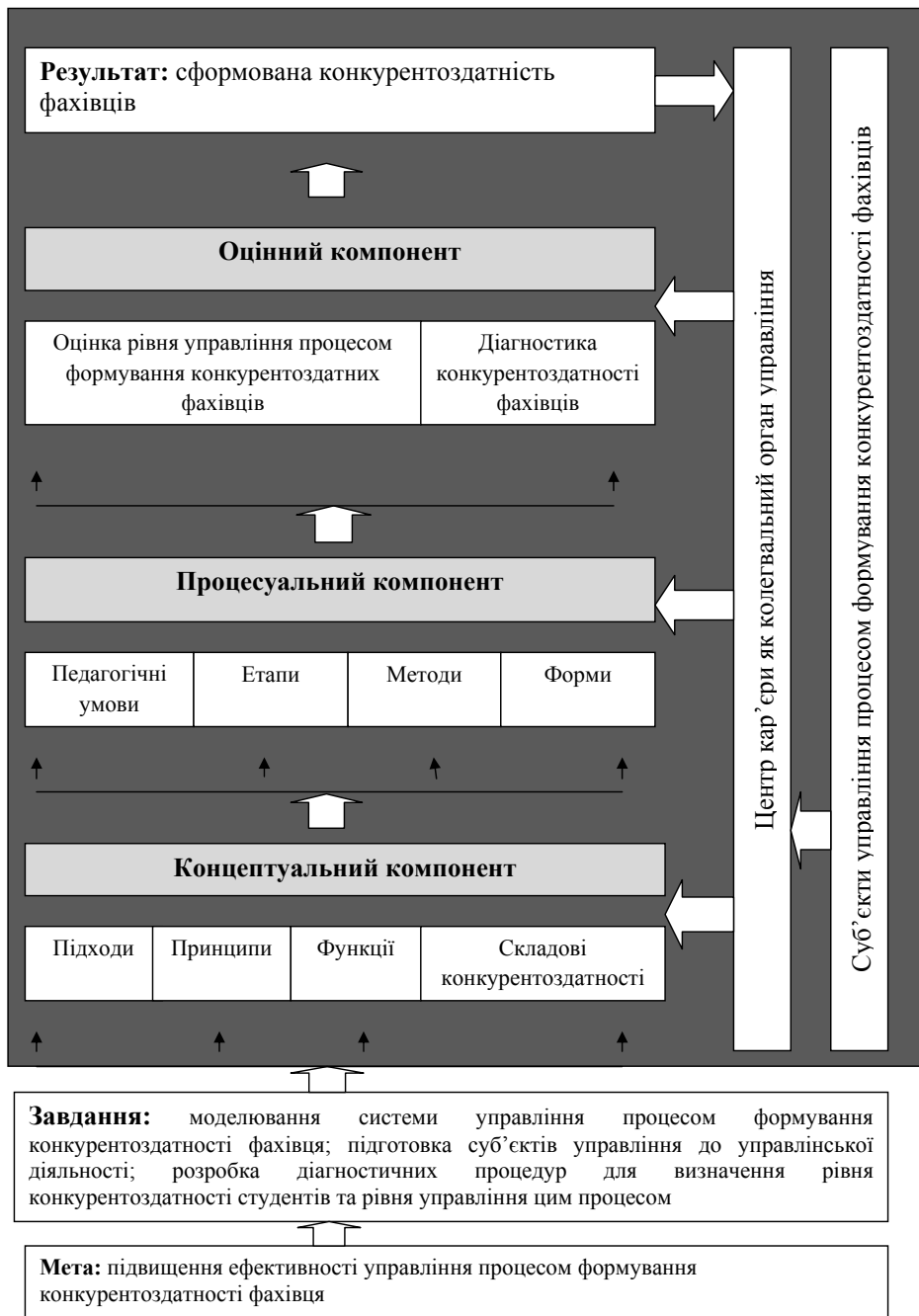


Рис. 1. Модель управління процесом формування конкурентоздатного фахівця

Під час визначення ефективності та результативності системи управління формуванням конкурентоздатності студентів спиралися на думки Г. Ржевської, яка зазначає, що з метою визначення ефективності та результативності системи управління варто послугуватися трьома підходами, а саме: розглянути умови функціонування системи; оцінити рівень

об'єктів управління; визначити рівень розвитку управлінських якостей суб'єктів цього процесу [10]. У розробленій системі управління процесом формування конкурентоздатності фахівців ці підходи поєднані в діагностичному компоненті.

Методологічну основу системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця в умовах диверсифікації освіти становлять головні положення провідних наукових підходів: антропосоціального, системного, синергетичного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, акмеологічного, партисипативного. Ці підходи взаємозумовлені, оскільки дозволяють згідно з результатами діагностики коригувати процес формування конкурентоздатності фахівців в закладі освіти.

Важливим є питання визначення принципів управління процесом формування конкурентоздатного фахівця. Саме принципи є одним з головних структурних елементів системного уявлення про зв'язок педагогічної науки й практики. Щодо принципів управління процесом формування конкурентоздатного фахівця в умовах диверсифікації освіти, то спиралися на позицію О. Галуса [2, с. 52–54]. Адаптувавши погляди дослідника до предмета нашого дослідження, вважаємо за необхідне обрати за основу дослідницького аналізу такі блоки принципів:

– *пріоритетного визнання розвитку людини та визначальності природного шляху його здійснення (демократизації, гуманізації);*

– *організації процесів, пов'язаних з управлінням і організаційною структурою процесу професійного становлення конкурентоздатної особистості під час навчання у ВНЗ (єдності менеджменту; комплексності; керованості; інформаційної достатності; плановості і прогностичності; оперативного регулювання і координації; контролю; добору, раціональної підготовки, використання людського потенціалу (студентів, викладачів, кураторів та ін.); стимулювання).*

Для ефективної організації управління процесом формування конкурентоздатного фахівця важливе значення має думка Є. Хрикова, який відзначає, що сутність управлінської діяльності в навчальному закладі – це перенесення положень педагогіки, психології, передового досвіду в практику роботи навчального закладу. Тому погоджуємося з науковцем, що управління буде ефективним, якщо: здійснюється на основі науково обґрунтованого плану роботи; реалізується через науково спланований зміст діяльності в тому або іншому управлінському циклі; забезпечується достатньою інформацією про реалізацію прийнятих у тому або іншому управлінському циклі управлінських рішень; забезпечується рівень необхідної розмаїтості підсистем навчального закладу; забезпечується цілісність усіх функцій управління в кожному з управлінських циклів та ін. [13].

Прагнучи максимально врахувати основні наукові підходи до визначення основних функцій управління як процесу (Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, Ю. Конаржевський), ми виокремили такі функції управління процесом формування конкурентоздатного фахівця в умовах диверсифікації освіти: **цілевстановлення, прогнозування, планування й програмування**. Зазначимо, що важливим є встановлення суттєвого зв'язку між переліченими функціями. Упевнені, що від рівня науково обґрунтованого встановлення цілей та глибокого прогнозування результатів управління залежить якість і доцільність функції змістовного наповнення планування й програмування.

Взаємозв'язок управлінських функцій було забезпечено завдяки систематичній діагностиці як рівня управління процесом формування конкурентоздатних фахівців, так і рівня конкурентоздатності студентів.

Щодо *методів* управління, то науковці поділяють їх на загальні, специфічні та часткові. Спираючись на думки Г. Єльнікової [4, с. 81–88], Т. Гребеник [3] запропонувала власний погляд на класифікацію методів управління, який було нами адаптовано у цьому дослідженні (табл. 1).

Перейдемо до розгляду **процесуального компонента**, який включає в себе організаційно-педагогічне забезпечення системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця: комплексно-цільова програма «Управління процесом формування конкурентоздатних студентів ВНЗ», науково-методичний семінар для викладачів ВНЗ «Керівництво формуванням конкурентоздатної особистості» з метою ознайомлення з основами формування конкурентоздатних фахівців і управління цим процесом, кваліметрична

модель оцінки рівня управління процесом формування конкурентоздатного фахівця та діагностичний інструментарій визначення рівня сформованості конкурентоздатності студентів вищого навчального закладу. Розробленою комплексно-цільовою програмою «Управління процесом формування конкурентоздатних студентів ВНЗ» охоплено всі компоненти системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця. Ця програма є інструментом запровадження системи управління цим процесом в практику навчальних закладів. Оскільки результатом ефективного управління процесом формування конкурентоздатного фахівця є підвищення рівня конкурентоздатності студентів, то комплексно-цільовою програмою передбачено, що всі управлінські цикли цього процесу реалізують конкретні цілі.

Таблиця 1

**Методи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця**

Методи управління		
Загальні	Специфічні (для системи вищої освіти)	Часткові, які визначаються специфікою конкретної діяльності, її завданнями
Організаційні	Організаційно-розпорядчі	Розподіл функціональних обов'язків та повноважень, встановлення вертикальних та горизонтальних зв'язків суб'єктів управління, створення нормативних документів, підтримка дисципліни виконання; накази, розпорядження, пам'ятки
	Організаційно-педагогічні	Розробка системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця, формування організаційної структури педагогічного й студентського колективу, створення ініціативних груп виконання професійних проектів, організація системи самоврядування закладу, вивчення та впровадження існуючого досвіду, пов'язаного з процесом управління формуванням конкурентоздатного фахівця; погодження та координація дій, контроль, стимулювання тощо
Соціальні	Соціально-педагогічні	Діагностика стану сформованості конкурентоздатності фахівця, спрямування системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця у ВНЗ на вирішення поставлених завдань; порівняння, анкетування, інтерв'ювання; індивідуальні: консультація, бесіда; колективні або групові: інструктаж, нарада, засідання, збори
	Соціально-психологічні	Формування сприятливих умов для забезпечення цілісної інтеграції змісту, методів та форм навчально-виховної роботи, що сприяє створенню у ВНЗ середовища, орієнтованого на управління формуванням конкурентоздатного фахівця, створення сприятливого клімату у ВНЗ, розширення демократичних відносин

З метою підвищення рівня управління процесом формування конкурентоздатного фахівця запроваджено в роботу ВНЗ науково-методичний семінар «Керівництво формуванням конкурентоздатної особистості» для викладачів та співробітників закладу. За допомогою цього семінару передбачено оволодіння професорсько-викладацьким складом ВНЗ знаннями та навичками управлінської діяльності.

Ефективність управління процесом формування конкурентоздатного фахівця, як вважає С. Юрченко [15], підвищується за наявності науково обґрунтованої **організаційної структури**, яка забезпечує взаємодію та взаємозалежність усіх ланок управління.

Структура управління вищими навчальними закладами III— IV рівнів акредитації є складною та розгалуженою. У цій структурі чітко можна виділити п'ять рівнів: ректор, проректори, декани, заступники деканів, завідувачі кафедрами. При кожному з цих рівнів є колегіальні органи: вчена рада, наукові, навчальні, виховні комісії, ради факультетів, факультетські комісії [13].

Отже, для управління процесом формування конкурентоздатного фахівця надзвичайно актуальні питання інтеграції діяльності всіх суб'єктів управління, що сприятиме забезпеченню цілісності та системності педагогічного процесу, спрямованого на формування конкурентоздатних фахівців.

Поділяємо погляди Г. Єльнікової на концептуальні положення щодо наукових основ розвитку управління в навчальному закладі та беремо їх за основу в розробленій нами системі управління процесом формування конкурентоздатних фахівців. Організація управлінської підструктури, на думку науковця, має два підетапи: встановлення порядку субординаційних і координаційних зв'язків суб'єктів управління відповідно до їх цільових функцій; визначення порядку й частоти встановлення прямих і зворотних зв'язків між суб'єктами управління [4, с. 62–64].

Виходячи з такого розуміння сутності управління процесом формування конкурентоздатного фахівця, а також враховуючи закономірності педагогічного менеджменту, серед яких увага акцентується на демократичності управління (Ю. Конаржевський, Є. Хриков), вважаємо, що для ефективного вирішення спільних завдань і створення сприятливих умов для найбільш повного використання наявного науково-педагогічного потенціалу ВНЗ необхідне створення відповідного суб'єкта управління, функціональним обов'язком якого має стати координація спільної діяльності всіх суб'єктів управління процесом формування конкурентоздатних фахівців у ВНЗ.

Ураховуємо той факт, що реалізація єдиноначальності і колегіальності в управлінні спрямована на подолання суб'єктивності, авторитаризму в управлінні цілісним педагогічним процесом. В управлінській діяльності важливо спиратися на досвід і знання колег, організувати їх на розробку і обговорення рішень, зіставити різні погляди, обговорити і ухвалити оптимальне рішення. Проте колегіальність не виключає особистої відповідальності кожного члена колективу за доручену справу. Єдиноначальність в управлінні забезпечує дисципліну і порядок, чітке розмежування і дотримання повноважень учасників педагогічного процесу. Колегіальність необхідна на етапі обговорення і ухвалення рішень, визначення загальної стратегії управління процесом формування конкурентоздатних фахівців.

Крім того, ефективність взаємодії суб'єктів управління може забезпечити дотримання ряду умов: усвідомлення суб'єктами управління загальної мети управління процесом формування конкурентоздатного фахівця; врахування особливостей взаємодії та управління нею; з'ясування змісту управлінської діяльності; визначення необхідних форм і методів управління; вироблення алгоритмів діяльності спільних дій учасників навчально-виховного процесу; визначення критеріїв ефективності взаємодією суб'єктів управління.

Колегіальним органом управління процесом формування конкурентоздатного фахівця став центр кар'єри, який мав координувати спільну діяльність всіх суб'єктів управління процесом формування конкурентоздатних фахівців.

Завдяки впровадженню системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця сама організація процесу формування конкурентоздатних студентів та управління зазначеним процесом повністю інтегруються; запуск комплексно-цільової програми здійснюється на всіх рівнях управління. При цьому особистість посідає провідне місце. Окреслені посадові функції суб'єктів управління забезпечують дієвість кожного компонента управління процесом формування конкурентоздатного фахівця.

Оскільки підвищення рівня конкурентоздатності фахівців здійснюється поступово, планомірно і є результатом впровадження різних підходів, то управління цим процесом доцільно розглядати поетапно. Взаємозв'язок етапів управління забезпечить поступову модернізацію процесу формування конкурентоздатних фахівців у ВНЗ задля підвищення ефективності управління процесом формування конкурентоздатного фахівця.

Розглянемо **оцінний компонент** розробленої системи управління. Він служить для проведення моніторингу в ході реалізації розробленої системи управління процесом формування конкурентоздатного фахівця, дозволяє коригувати, стимулювати та регулювати діяльність суб'єктів управління досліджуваного процесу, спрямовуючи її на кінцевий результат.

Цей компонент являє собою комплекс моніторингових і коригувальних процедур, що застосовуються з метою вимірювання і підвищення ефективності окремих етапів процесу управління процесом формування конкурентоздатного фахівця. Категорія «моніторинг» (від лат. *monitor* – той, що нагадує, наглядає, застерігає) була уведена в науковий освітній обіг у США Прогресивною освітньою асоціацією (*Progressive Education Association*), яка досліджувала стан американської освітньої системи (30-ті роки ХХ ст.) [7].

Розроблений нами моніторинг включає: кваліметричну модель оцінки рівня управління процесом формування конкурентоздатного фахівця та діагностичний інструментарій визначення рівня конкурентоздатності студента. Передбачено також коригування елементів процесу для подальшого використання досліджуваної системи управління (виділення відповідних знань та умінь, що потребують доопрацювання, розробка на цій основі корекційних заходів щодо забезпечення оптимального стану конкурентоздатності майбутніх фахівців шляхом внесення корективів у механізм зовнішнього та внутрішнього впливу на нього).

Періодичне діагностування цього процесу розбиває його на управлінські цикли; посилюється контролююча функція управління щодо узагальнення результатів та форм виходу інформації; планується формування ініціативних груп щодо реалізації оновлених форм, методів управління тощо.

**Висновки.** Підсумовуючи, зазначимо, що нами обґрунтовано систему управління процесом формування конкурентоздатного фахівця, яка являє собою єдність концептуального, процесуального й оцінного компонентів. Розроблена система управління процесом формування конкурентоздатного фахівця характеризується такими властивостями, як відкритість, нелінійний характер розвитку, самоорганізація, спрямованість на самовизначення, саморегуляцію усіх учасників освітнього процесу, індивідуальну та групову рефлексію, творчу самореалізацію тощо.

#### Список використаних джерел

1. Вартофской М. Модели. Репрезентация и научное понимание / М. Вартофской. – М.: Прогресс, 1998. – 506 с.
2. Галус О.М. Педагогічне управління адаптацією майбутніх учителів у системі ступеневої освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.06 / Олександр Мар'янович Галус. – К.: Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2008. – 608 с.
3. Гребеник Т.В. Педагогічне проектування в управлінні громадянським вихованням студентів вищої школи / Т.В. Гребеник // Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. пр. – К.: ІВЦ «Політехніка», 2007. – № 2 (20). – Ч. 1. – С. 102–104.
4. Єльнікова Г. Діагностика управлінської компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу / Г. Єльнікова, О. Ануфрієва // Підготовка керівника середнього закладу освіти: навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко. – К.: Міленіум, 2004. – С. 77–102.
5. Єльнікова Г.В. Теоретичні основи адаптивного управління соціальними системами / Г.В. Єльнікова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 6. – С. 59–64.
6. Журавлев И.К. Дидактическая модель учебного предмета / И.К. Журавлев, Л.Я. Зорина // Новые исследования в педагогических науках. – 1979. – № 1. – С. 15–20.
7. Марков А.П. Проектирование маркетинговых коммуникаций: рекламные технологии. Связи с общественностью. Спонсорская деятельность / А.П. Марков. – СПб.: СПбГУП, 2005. – 400 с.
8. Прокопенко А.І. Наукові основи управління в системі освіти: монографія / А.І. Прокопенко / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2005. – 304 с.
9. Растринин Л. А. Современные принципы управления сложными объектами / Л. Растринин. – М.: Советское радио, 1980. – 230 с.
10. Ржевская А.В. Управление процессом воспитания студентов высшего педагогического учебного заведения: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / А.В. Ржевская. – Луганск, 2002. – 243 с.
11. Ржецкий Н.Н. Методы теоретических исследований в дидактике / Н.Н. Ржецкий // Советская педагогика. – 1989. – № 10. – С. 31–36.
12. Сергеева В.П. Управление образовательными системами: программно-методическое пособие / В.П. Сергеева. – М., 2001. – 160 с.
13. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: навч. посіб. / Є.М. Хриков. – К.: Знання, 2006. – 365 с.



14. Якунин В.Я. Обучение как процесс управления: психологические аспекты / В.Я. Якунин. – Л.: ЛГУ, 1988. – 160 с.

15. Юрченко С. Управління виховною роботою: виховання як система / С. Юрченко // Завуч. – 2006. – № 9, березень. – С. 1–4.

### References

1. Vartofskoj, M. (1998), *Modeli. Rerezentacija i nauchnoe ponimanie* [Model. Representation and the scientific understanding], Progress Publ., Moscow, Russia, 506 p.

2. Halus, O.M. (2008), *Pedahohichne upravlinnia adaptatsiieiu majbutnikh uchyteliv u systemi stupenevoi osvity*. Dys. dokt. ped. nauk [Pedagogical management adaptation for future teachers in the system of multilevel education. Dr. ped. sci. diss.], Kyiv, Ukraine, 608 p.

3. Hrebenyk, T.V. (2007), *Pedahohichne proektuvannia v upravlinni hromadians'kym vykhovanniam studentiv vyschoi shkoly* [Instructional design in the management of civil education of students of higher schools]. *Visnyk natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut". Seriya Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika* [Bulletin of national technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Series Philosophy. Psychology. Pedagogy], IVTs "Politekhnik" Publ., Kyiv, Ukraine, no. 2 (20), part 1, pp. 102-104.

4. Yel'nykova, H. and Anufriieva, O. (2004), *Diahnostyka upravlins'koi kompetentnosti kerivnyka zahal'noosvitn'oho navchal'noho zakladu* [Diagnosis of managerial competence of the head of educational institution]. *Pidhotovka kerivnyka seredn'oho zakladu osvity* [Training Director secondary education institutions], ed. L. Danylenko, Milenium Publ., Kyiv, Ukraine, pp. 77-102.

5. Yel'nykova, H.V. (2006), *Teoretychni osnovy adaptyvnoho upravlinnia sotsial'nymy systemamy* [Theoretical basis of adaptive management of social systems]. *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii* [Director of schools, lyceums, gymnasiums], no. 6, pp. 59-64.

6. Zhuravlev, I.K. and Zorina, L.Ja. (1979), *Didakticheskaja model' uchebnogo predmeta* [Didactic model for teaching the subject]. *Novye issledovanija v pedagogicheskikh naukah* [New research in the pedagogical Sciences], no. 1, pp. 15-20.

7. Markov, A.P. (2005), *Proektirovanie marketingovyh kommunikacij: reklamnye tehnologii. Svjazi s obshhestvennost'ju. Sponsorskaja dejatel'nost'* [Design marketing communications: advertising technologies. Public relations. Sponsorship], SPbGUP Publ., St. Petersburg, Russia, 400 p.

8. Prokopenko, A.I. (2005), *Naukovi osnovy upravlinnia v systemi osvity* [Scientific basis of management in education], Kharkiv, Ukraine, 304 p.

9. Rastrigin, L.A. (1980), *Sovremennye principy upravlenija slozhnymi ob'ektami* [Modern principles of management of complex objects], Soviet radio Publ., Moscow, USSR, 230 p.

10. Rzhetskaja, A.V. (2002), *Upravlenie processom vospitanija studentov vysshego pedagogicheskogo uchebnogo zavedenija*. Dis. kand. ped. nauk [Process Control education of students of higher pedagogical educational institutions. PhD ped. sci. diss.], Lugansk, Ukraine, 243 p.

11. Rzheckij, N.N. (1989), *Metody teoreticheskikh issledovanij v didaktike* [Methods of theoretical research in didactics]. *Sovetskaja pedagogika* [Soviet pedagogy], no. 10, pp. 31-36.

12. Sergeeva, V.P. (2001), *Upravlenie obrazovatel'nymi sistemami* [Management of educational systems], Moscow, Russia, 160 p.

13. Khrykov, Ye.M. (2006), *Upravlinnia navchal'nym zakladom* [The school management], Znannia Publ., Kyiv, Ukraine, 365 p.

14. Jakunin, V.Ja. (1988), *Obuchenie kak process upravlenija: psihologicheskie aspekty* [Education as a process of management: psychological aspects], LGU Publ., Leningrad, USSR, 160 p.

15. Yurchenko, S. (2006), *Upravlinnia vykhovnoiu robotoiu: vykhovannia iak sistema* [Educational Department: education as a system]. *Zavuch* [The Head Teacher], no. 9, March, pp. 1-4.

В статье представлена система управления процессом формирования конкурентоспособного специалиста в условиях диверсификации образования, которая представляет собой единство взаимосвязанных и взаимообусловленных блоков: концептуального (задачи, методологические

основы, содержание, принципы и функции управления); процессуального (содержание деятельности, формы, методы формирования конкурентоспособного специалиста и управления этим процессом); оценочного (комплекс мониторинговых и корректирующих процедур, применяемых с целью измерения и повышения эффективности отдельных этапов процесса управления процессом формирования конкурентоспособного специалиста).

*Ключевые слова:* управление, управление процессом формирования конкурентоспособного специалиста в условиях диверсификации образования, концептуальный, процессуальный, оценочный блоки системы.

The article presents the management process of forming a competitive professional in terms of education diversification represented by unity of interdependent and interrelated *parts*: conceptual, procedural, and evaluative. The *conceptual part* contain: goals and objectives (ensuring effective management of the directed influence on the process of competitive professional development); methodological foundations (anthropo-social, systematic, synergetic, learner-oriented, effective, acmeological, participatory approaches); relevant principles (democratization, humanization, complexity, manageability, adequacy of information, advance planning and predictability, operational management and coordination, monitoring, selection, rational training, use of human potential (students, teachers, tutors, etc.), stimulating); functions (goal-setting, prognosticating, planning and programming); and management practices (specific, organizational-administrative, organizational-educational, social-educational, social-psychological). The *procedural part* determines the content and technology of management process of forming a competitive professional at the university and is represented in the complex-purpose program «Managing the formation of competitive university students»; ways of organizing feedback; selection criteria for evaluating information and data; new organizational structures; content and organizational forms of university teacher training to solve the problems of forming competitive students. The *evaluative part* involves complex monitoring and corrective procedures applied to improve the efficiency of individual stages of the process under study.

*Key words:* management, process of forming a competitive professional in terms of education diversification, conceptual, procedural, evaluative parts.

Одержано 4.03.2015.